



Теодор

райзер

Фінансист

Харків
«ФОЛІО»
2017

Філадельфія, де народився Френк Алджернон Ковпервуд, налічувала колись понад двісті п'ятдесят тисяч мешканців. Місто рясніло красивими парками, величними будівлями і пам'ятниками старовини. Чимало з того, чим послуговуємось ми, в часи тодішні ще не існувало — телеграфу, телефону, доставки товарів додому, міської поштової мережі й океанських пароплавів. Не було навіть поштових марок і рекомендованих листів. Ще не з'явилася конка. В межах міста курсували незліченні омнібуси, а для далеких подорожей слугувала мережа залізниць, що повільно розвивалася, та все ще була тісно пов'язана з судноплавними каналами.

Френк народився в родині дрібного банківського службовця, але десять років по тому, коли хлопчик почав допитливо і пильно приглядатися до навколишнього світу, помер голова правління банку; всіх службовців відповідно підвищили на посадах, і містер Генрі Вортінгтон Ковпервуд «успадкував» місце помічника касира з щедрим (за його тодішніми уявленнями) річним окладом в три з половиною тисячі доларів. Він одразу ж радісно повідомив дружині про своє рішення перебраться з будинку 21 по Батнвуд-стріт в помешкання 124 по Нью-Маркет-стріт: і район не та-

кий глухий, і будинок — триповерховий цегляний, коротше, нинішнє житло Ковпервуда не витримувало жодного порівняння з ним. У них були всі підстави вважати, що з часом вони переїдуть в ще просторіше приміщення, але поки і так було непогано. Містер Ковпервуд від щирого серця дякував долі.

Генрі Вортінгтон Ковпервуд вірив лише в те, що бачив на власні очі, і був цілком задоволений своїм становищем: це відкривало йому можливість стати банкіром в майбутньому. На той час він був показним мужчиною — високий, худорлявий, підтягнутий, з вдумливим поглядом і пещеними, коротко підстриженими бакенбардами, що доходили майже до мочок вух. Верхня губа, що напродив далеко відстояла від довгого і прямого носа, завжди була чисто виголена, так само як і загострене підборіддя. Густі чорні брови відтіняли зеленкувато-сірі очі, а коротке прилизане волосся розділяв акуратний проділ. Він незмінно носив сюртук — у тодішніх фінансових колах це вважалося «гарним тоном» — і циліндр. Нігті тримав у бездоганній чистоті. Враження він справляв дещо суворе, але суворість його була удавана.

Прагнучи виділитися в суспільстві і в фінансовому світі, містер Ковпервуд завжди ретельно зважував, з ким і про що він говорить. Він зазвичай остерігався висловлювати різкі або непопулярні в його колі думки з соціальних або політичних питань, і, певна річ, спілкуватися з людьми з поганою репутацією. Утім, треба зауважити, що він не мав певних політичних переконань. Він не був ані прихильником, ані противником рабовласництва, хоча атмосфера тоді була просякнута боротьбою між аболіціоністами і прихильниками рабства. Ковпервуд твердо вірив, що на залізниці можна нажити чималі статки, аби був достатній капітал, і ще одна дивна штука — особиста здатність викликати до

себе довіру. На його переконання, Ендрю Джексон був абсолютно не правий, виступаючи проти Ніколаса Бідла¹ і Банку Сполучених Штатів, — ця проблема хвилювала тоді всі уми. Він був украй стурбований потоком «дутих грошей», які перебували в обігу, і раз у раз потрапляли в його банк, який, звичайно, все ж враховував їх і з вигодою для себе, знову пускав в обіг, видаючи їх жадібним до позик клієнтам. Третій філадельфійський національний банк, в якому він служив, містився в діловому кварталі, який на ту пору вважався центром всього американського фінансового світу; власники банку займалися також грою на біржі. «Банки штатів», великі й дрібні, з'являлись тоді на кожному кроці; вони щедро випускали свої банкові білети на базі ненадійних і нікому не відомих активів і з неймовірною швидкістю вилітали в трубу або навіть призупиняли платежі. Поінформованість у всіх цих справах була неодмінною умовою діяльності містера Ковпервуда, через що він і став втіленням обережності. На жаль, йому не вистачало двох якостей, необхідних для успіху на будь-якому терені: особистої чарівливості і далекоглядності. Значним фінансистом він не міг би стати, але йому все ж таки світила непогана кар'єра.

Місіс Ковпервуд була жінкою побожною; маленька, зі світло-каштановим волоссям і ясними карими очима, вона в молодості здавалася досить привабливою, але з роками стала дещо манірною, її повністю поглинули повсякденні турботи. До своїх материнських обов'язків з виховання трьох синів і доньки вона ставилася дуже серйозно. Хлоп'ята, на чолі зі старшим, Френком, були для неї джерелом постійних тривог, бо раз у раз зчиняли «вилазки» в різні кінці міста, вона побоювалась, що вони водитимуться з поганою

¹ Ендрю Джексон — сьомий президент США (1829—1837); Ніколас Біدل — голова правління Банку США.

компанією, бачитимуть і слухатимуть те, що в їхньому віці не належало ані бачити, ані чути.

Френк Ковпервуд уже десятирічним поведився, наче природжений заводяка. І в початковій, і середній школі всі вважали, що на його здоровий глузд можна покластися за будь-яких обставин. Характер у нього був незалежний, сміливий і завзятий. Політика і економіка вабили його з дитинства. Книги його не цікавили. Який він був тоді? Стрункий, широкоплечий, статуристий хлопець із відкритим лицем, очі великі, ясні і сірі; широкий лоб, темно-каштанове, стрижене бобриком волосся. Увесь поривистий і самовпевнений. Всіх і кожного дістаючи запитаннями, він наполягав на вичерпних, розумних відповідях. Френк мав чудове здоров'я, прекрасний апетит і повновладно командував братами: «Ну-бо, Джо!», «Хутчіше рухайся, Еде!» Його команди звучали не грубо, проте авторитетно, і Джо з Едом корилися. Вони з дитинства звикли дивитися на старшого брата як на ватажка, з чікими словами слід рахуватися.

Він постійно невтомно розмірковував. Усе на світі вражало його, бо він не знаходив відповіді на головне питання: що це за штука така — життя, і як воно влаштоване? Звідки взялися на світі люди? Яке їхнє призначення? Хто поклав усьому початок? Мати розповідала йому біблійні легенди про Адама і Єву, але він у це якось не повірив.

Ковпервуди жили неподалік рибного ринку; по дорозі до батька у банк або під час будь-якої «вилазки» з братами після шкільних уроків Френк любив зупинитися перед вітриною, в якій був виставлений акваріум; рибалки з затоки Делавер нерідко поповнювали його всілякими дивами з морських глибин. Одного разу він побачив там морського коника — крихітне створіння, що трохи скидалось на конячку. Іншим разом угледів електричного вугра, чії властивості пояснило знамените відкриття Бенджаміна Франкліна. Од-

ного чудового дня в акваріум пустили омара і каракатицю, і Френк став очевидцем картини, яка запам'яталася йому на все життя і чимало допомогла зрозуміти. З розмов цікавих роззяв він дізнався, що омарові не давали ніякої їжі, оскільки його законною здобиччю вважалася каракатиця. Омар лежав на золотистому піщаному дні скляного акваріума і, здавалося, нічого не помічав. Неможливо було визначити, куди дивляться чорні намистинки його очей, либонь, вони не відривалися від каракатиці. Безкровна і восковидна, схожа на шматок сала, вона пересувалася поштовхами, мов торпеда, але нещадні хижі клешні щоразу відривали нові шматки від її тіла. Омар, немов викинутий катапультю, кидався туди, де, здавалося, дрімала каракатиця, а та, стрімко сахнувшись, ховалася за чорнильною хмаркою, яку залишала за собою. Але і цей маневр не завжди був успішний. Шматки її тіла і хвоста все частіше залишалися в лещатах морського чудовиська. Юний Ковпервуд щодня прибігав сюди і, як зачарований, стежив за ходом поєдинку.

Одного ранку він стояв перед вітриною, мало не при-тулившись носом до скла. Від каракатиці залишався вже тільки безформний жмут; майже порожній був і її чорнильний мішечок. Омар причаївся в кутку акваріума, мабуть, приготувавшись до рішучих дій.

Хлопчик простоював біля вікна майже весь вільний час, заворожений цією жорстокою сутичкою. Тепер уже скоро, може, через годину, а може, завтра, каракатиці не стане; омар її просто поглине. Френк перевів очі на зелений, з мідним відливом руйнівний тулуб у кутку акваріума. Цікаво, чи скоро це трапиться? Мабуть, ще сьогодні. Увечері треба буде знову прибігти сюди.

Вечір настав, і що ж? Очікуване сталося. Біля вітрини стояла зграйка людей. Омар забився у кут, перед ним лежало перерізане навпіл, майже вже з'їдене тіло каракатиці.